

Láncziné Taczman Gizella

JÁSZBERÉNYBŐL ORLEANS-ON ÁT DEBRECENIG – BESZÉLGETÉS GEMZA MELINDÁVAL ÉS GEMZA PÉTERREL

Jászberényi születésüként, de régóta Debrecenben élőként kaptam felkérést, hogy készítsék interjút Gemza Péter színházigazgatóval és feleségével, Gemza Melinda színházi nevelési szakemberrel. Beszélgetésünkben kirajzolódnak pályafutásuk fordulói, a meghatározó jászberényi főiskolás évektől napjaink rendkívüli kihívásáig.

LTG:

Először a gyermek- és ifjúkoruk érdekel: Hol töltötték ezeket az éveket, volt-e a környezetükben valaki, aki nagy hatást gyakorolt a gondolkodásukra, továbbtanulásukra, pályaválasztásukra? Arra is kíváncsi vagyok, hogy ekkor megvolt-e már a vonzódás a színház, az előadó-művészet iránt?

Gemza Péter:

Én Gyöngyösön töltöttem a gyerekkoromat, a város egyik lakótelepén nőttem fel. A legnagyobb hatással igazán a szüleim voltak rám abban az időszakban. Valószínűleg onnan ered az a nézet, hogy a munkaszeretet a legfontosabb. Voltak periódusok, amikor gyerekként soknak tűnt az az idő, amit a szüleim a munkára áldoztak. Aztán az élet fölülírta ezt a dolgot. Nagyon fontos lett, hogy az embernek milyen a munkabírása és azt hogyan kezeli, milyen viszonyban van vele. Rengeteg törődést kaptunk tőlük ahhoz képest, amilyen elfoglaltak voltak. Azt éreztük, hogy folyamatosan jelen van a meghallgatás, folyamatosan odafigyelnek ránk. Szerintem ez nagyon sokban befolyásolta későbbi döntésemet. Nem tudom azt mondani, hogy nehéz sorsú gyerek voltam, és hogy ebből következtek bizonyos dolgok. Nem. Kifejezetten jó gyerekkorom volt. Semmi nem utalt arra, hogy valaha az előadó-művészetek valamelyikével kerülök kapcsolatba. Egyedül talán az, hogy nagyon szerettem táncolni, és abban már akkor is volt egyfajta egyedi hang vagy egyedi szín, ahogy én csináltam.

A pályaválasztást leginkább a tanítás szeretete befolyásolta. Édesanyám pedagógusként végzett, aztán nevelőszülő felügyelő volt, állami gondozott gyerekekkel foglalkozott. Így nekem a tanítás, ez a „világmegváltás” a kezdetektől jelen volt az életemben. Én azt gondoltam, hogy a pedagógián, a tanításon keresztül lehet a legnagyobb hatást gyakorolni a világra. Nekem ez volt a hajtóerő, ez volt, ami működtetett sokáig. A színház közelébe is a pedagógián keresztül találtam utat. A Jászberényi Tanítóképző Főiskolán Várszegi Tibor tanár úr elindított egy kurzust, aminek nagyon leegyszerűsítve az volt a lényege, hogy jó színésznek kell lennie annak, aki jó pedagógus szeretne lenni. Ez volt az alapgondolat, és ezzel azonosulva sodródtam én valahogy a színház felé. Ez volt az, ahol egy kicsit már eltérítődött a pályáról az ember. És így lettem pályaelhagyó – csak félíg-meddig –, mert ugyan a tanítói pályát nem vittem tovább, de a tanítás periodikusan mindig megjelenik az életemben. Amikor Franciaországban éltünk, ott is tanítottam főiskolán. Kifejezetten azt vittem tovább, amit a Tanítóképző Főiskolán csináltunk. Utána a világban nagyon sokféle tartottam kurzusokat, majd tanítottam a Kaposvári Egyetem Művészeti Karán, jelenleg pedig a Babeş-Bolyai Tudományegyetem színészképzésén tanítok.

Gemza Péter

Fotó: Máthé András

a pályát, ebbe az irányba indultam el. Aztán Jászberényben találkoztam Péterrel és Várszegi Tiborral. Ott még nem kezdtem el színházzal foglalkozni, viszont nagyon-nagyon sokat tanultam Tibortól, főleg irodalommal, dramaturgiával kapcsolatosan. Egy kicsit azért belefolytam a színházi csoport életébe is, főként szervezőként, ugyanis a másik szakom a művelődésszervező volt. Ott találkoztunk Péterrel, azóta vagyunk egy pár. Mivel együtt voltunk, viszonylag hamar elkezdtünk együtt mozogni, sokszor elkísértem őket a turnékon. Kívülről láttam rá a színházi világra. Már a főiskolán is nagyon érdekelt, és ez azóta sem változott, a mindenféle alternatív pedagógia. Így kerültem kapcsolatba a drámapedagógiával, amivel tulajdonképpen most foglalkozom. A jászberényi évek után mi rövid időn belül Franciaországba kerültünk, ami gyökeresen megváltoztatta az életünket.

LTG:

Önök egy nagyon sajátos generáció tagjai. Gyermek- és ifjúkoruk még az előző rendszerben telt, a puha diktatúra és a legvidámabb barakk idején, felsőfokú tanulmányaik pedig már a rendszerváltás első éveire estek. Jászberényben a főiskolán szoros munkakapcsolat alakult ki tanáruk és önök között. Mit jelentett az önök számára a Pont Színház?

Gemza Péter:

Nagyon fontos volt. Jászberény szempontjából igen érdekes és értékes tényező, hogy abban az időben ott volt egy csapat. Nyilván ez mindig valaki köré szerveződik.

LTG:

Nem vesztek kárba a pedagógiai ismeretei.

Gemza Péter:

Nem, egyáltalán nem. Sőt! Mindig tudtam rá támaszkodni. Rendezés közben is nagyon sokszor megérzi az ember, mikor tud még hatni, mikor kell visszavonulni. Van ehhez egyfajta érzékem a pedagógián keresztül. Szerintem ez fontos.

Gemza Melinda:

Az én gyerekkorom Péter lakhelyének közelében telt, egy Gyöngyös melletti faluból származom, Gyöngyössolymosról. Ezek az évek nyugalomban teltek, szerettem olvasni és írni, de egyáltalán nem gondoltam én sem, hogy valaha színházzal foglalkozom majd. Egerben végeztem óvónőképző szak-középiskolában, és onnan kerültem a jászberényi főiskola tanító-művelődésszervező szakára. Az életemet is alapvetően meghatározta a pedagógia, vonzónak találtam ezt

Mindez Várszegi Tibor nélkül nem valósulhatott volna meg. Kialakult egy csoport, és gyakorlatilag két-két és félév alatt Magyarországon az egyetemi társulatok között az egyik pozícionált együttessé vált. Hirtelen már Németországban voltunk, hirtelen már ott voltunk minden találkozózn, minden összejövetelen. Nagyon jó metódus volt a tanár úrtól, hogy rögtön elvitt bennünket Pestre: Nézzük az új előadásokat, lássuk, hogy mik történnek! Ezen kívül beavatott minket a nemzetközi érába is. Ő már akkor könyvet írt Nagy Józsefről, akinek a társulatába én később bekerültem. Vele megjártuk úgy Európát, hogy beültünk egy autóba és ketten végigmentünk egész Toulouse-ig. Utána Párizs! Nagy utakat jártunk be, hogy rá-látásunk legyen a kortárs színházra. Azt is nagyon értékelttem akkor, hogy ezt meg lehetett ott csinálni. Nyilván neki voltak ezzel harcai, de hogy egyáltalán Jászberényben ez így meg tudott születni, annak óriási jelentősége volt. Volt kapcsolatunk a táncosokkal, a képzőművészekkel az Alkotárs Művészeti Egyesületből. Performanszokat adtunk elő, amelyekkel bekerültünk az országos körforgásba Krupa Sándor barátommal meg a tanár úrral. Hirtelen megjelentünk az akkori előadóművészeti közeg alternatív rétegében. Jászberényből jelentünk meg, és abszolút erőt jelentettünk. Olyanok voltunk, mint egy meteorit. Senki nem számított arra, hogy Jászberényből majd egyszer csak jön három srác, vagy öt, tíz – attól függ mikor éppen mennyien –, és akkor valami olyasmit csinálnak, amire mindenki felkapja a fejét. Az volt az óriási dolog, hogy olyan táborokat szervezett Tibor abban az időben, ami páratlan kuriózumként hatott. Például eljött zenélni a Dresch Quartet vagy Szabados György, jöttek tanítani nyaranta Nagy József táncosai, és gyakran maga Nagy József. A pezsgés húzott előre minket.

Franciaországba Nagy József révén jutottam el. Megkérdeztem tőle, mit kell tenni azért, hogy az ember ott kint dolgozhasson. Akkor igazán nem is kaptam arra választ. Amikor Magyarországon voltak és saját előadásokat csináltak csatlakoztam a táncosaihoz, elkezdtem együtt dolgozni velük. Gyakorlatilag akkor, onnan hívott meg a társulatába.

LTG:

Fantasztikus! Számomra annyira különleges dolog, hogy valaki tulajdonképpen...

Gemza Péter:

A semmiből. Igen, igen a semmiből hirtelen ott voltam az élvonalban.

LTG:

Mindenképpen elismerésemet szeretném kifejezni ezért. Én nem vagyok egy bennfentes ember, de át tudom érezni, hogy milyen lehet így elindulni és a legmagasabb szintre eljutni.

Gemza Péter:

Igen, nagyon érdekes volt. Eleinte a tornász múltam és a kitartásom jelentett belépőt ebbe a világba. Nagyon sokat edzettem, gyakoroltam, és ennek pozitív hozadéka volt az a fajta erő vagy az a fajta tudás, ami nagyban segítette a mozgásformák elsajátítását. Természetesen ehhez szükségeltetik egyfajta akarat is! Az embernek erre törekedni kell, menni kell vele, kell hozzá egy olyan tetterő, ami előrevisz.

Én sokkal jobban hiszek a munkában, mint a tehetségben. Sokkal többre tartom a munkát, mint a tehetséget. Több olyan embert láttam, aki kevésbé volt tehetséges, de nagy szor-

galommal el tudta érni a kitűzött célokat. A tehetségek esetében gyakran előfordul, hogy egy nagyon rövid időszakban kiemelkedőt nyújtanak, de később – ha nincs mögötte munka – könnyűnek találtnak. Persze aki tehetséges és dolgozik is, az a legjobb kombináció.

LTG:

Bekerült Nagy József társulatába. Már a Ponttal is eljutottak külföldre, de ezzel a társulattal a világ kinyílt ön előtt. Nagy József délvidéki származású, de Franciaországban vált nemzetközi hírnű koreográfussá. 1986-ban hozta létre társulatát, a Jel Színházat. Milyen élményei, tapasztalatai fűződnek a Jelhez?

Gemza Péter:

Bekerültem ebbe a társulatba és megcsináltuk a Woyzeck című előadást, ami az első évben óriási bukás volt. Ez azért érdekes, mert annyira formabontó előadás volt a tánc világában, annyira nem számítottak rá, hogy mindenki úgy értékelte, mint valami hibát. És akkor kellett hozzá egy „kanyar”. A francia kritika rossznak ítélte meg, de az előadás eljutott Németországba, utána Magyarországra, tehát bejárt egy igen hosszú utat. A következő évadban már óriási siker lett Franciaországban és külföldön. S akkor egyszer csak a francia kritika fölfigyelt rá, hogy hoppá, hoppá, várjunk már, valami mellett elmentünk, mert a fél világ arról beszél, milyen ez a Woyzeck. Ezt követően az előadás elindult egy hódító úton, és volt egy 25 éves utazása. Gyakorlatilag még tavaly is játszottuk, több mint 350 előadáson vagyunk túl. 1994-ben kiköltöztünk Franciaországba. Ott bekerültünk az európai kortárs művészet sűrűjébe és abban éltünk intenzíven körülbelül 15 évet.

LTG:

És akkor beszéltek már franciául?

Gemza Péter:

Ó, nem! Én úgy mentem ki, hogy valamit beszéltem angolul, de aztán nagyon gyorsan megpróbál az ember nyelvileg is alkalmazkodni. Melinda úgy jött ki, hogy... De ezt már meséld el te!

Gemza Melinda:

Péternek könnyebb dolga volt, mert ő bekerült egy olyan csapatba, ahol az emberek 80 %-a magyar volt. A Nagy József körül lévő művészek a Vajdaságból származtak vagy Magyarországról. A munkában a nyelvhasználat nem okozott nekik problémát. Nekem nagyobb kihívás volt, mert én akkor diplomáztam. Egy magyar pedagógus oklevéllel Franciaországban – úgy, hogy nem beszél az ember franciául – nem nagyon lehet mit kezdeni. Nagyon gyorsan beiratkoztam az egyetemre, először csak egy francia kurzusra, aztán pedig francia nyelvtanári szakra. A kettőt párhuzamosan végeztem mind amellet, hogy rendkívül sokat utaztunk abban az időben. Az év háromnegyed része különböző turnékból állt. Szerencsére én is el tudtam Pétert kísérni.

Gemza Péter:

Akkor még nem voltak gyerekeink.

Gemza Melinda:

Igen, akkor még ketten voltunk.

Gemza Péter:

Arany időszak volt olyan szempontból, hogy így együtt bejártuk a világot.

LTG:

A személyes életükben is és a művészi tapasztalatok megszerzésében is egy nagyon tartalmas időszak lehetett.

Gemza Melinda:

Igen, mert nagyon sok lehetőségünk volt olyan előadásokat, olyan alkotókat látni Párizsban, akik mára már legendává váltak. Ez tényleg egy nagyon termékeny időszak volt. Aztán megszületett a lányunk 1999-ben, és onnantól nekem egy kicsit máshová helyeződtek a hangsúlyok. Akkor már letelepedtünk Orléans-ban, és ott éltünk fixen, ott alapítottunk családot. A társulat is oda koncentráldott, mert Nagy József ott kapott lehetőséget egy regionális koreográfiai központ vezetésére, amit aztán 25 éven keresztül ő irányított.

Gemza Péter:

Orléans lett az otthonunk. Szerettünk ott lenni. Ez egy érdekes dolog, hogy mi vonzódnak az ilyen típusú városokhoz, mint Debrecen. Orléans nagyon hasonló felépítésű. Ugyanúgy nincsenek dombok, ugyanúgy belátható, egy nagyon emberléptékű város, mint Debrecen. Nekünk valahogy mindig ez jutott, ezt kedveljük. Nem is szerettünk volna más típusú városba költözni. Visszatérve a társulatra. A csapatot úgy kell elképzelni, hogy 120-150 fellépés volt egy évben. Oda-vissza utazással ez azt jelentette, hogy folyamatosan úton voltunk: Japántól egészen Kolumbián keresztül Brazília, aztán Norvégia, Ausztrália, Afrika, Marokkó, Egyiptom, Oroszország! Tényleg az egész világot bejártuk. Nagyon izgalmas volt. Akkor nyílt ki igazán a világ, amikor rendszeresen megtanultunk franciául. Nekem beletelt jó 3-4 évbe, amikor jól birtokoltam a nyelvet. Melindához képest ez egy örökkévalóság volt, mert neki ez nagyon hamar működött.

LTG:

Én éppen azon gondolkodtam, hogy egy táncművésznek nem kell feltétlenül a nyelvet bírnia, a tánc meg a mozgás egy nemzetközi nyelv.

Gemza Péter:

Igen, de azért is lett olyan különleges ez a Nagy József-féle világ, mert a táncosoknak nála nem a tánc volt a legfontosabb. Nyilván fizikálisan teljesíteni kellett, de azon felül nagyon széles intellektuális rálátásunknak kellett lennie arra a dologra, amit éppen csináltunk. Ez mindig arról szólt, hogy iszonyú mennyiségű információt kellett begyűjteni, és ez már nagyon jó volt, amikor az ember jól tudta a nyelvet, írt, olvasott, főleg olvasott, egy idegen nyelven. Tehát az egy nagyon fontos lépés volt.

LTG:

És közben az angolt is használta?

Gemza Péter:

Az angol nyelvhasználat abban a nemzetközi csapatban kötelező volt. Attól függetlenül, hogy sokan voltunk benne magyarok, a próba mindig angolul folyt, nem lehetett kizárni a többieket. A magyaroknak eleve szorosabb volt a kapcsolata, de az is fontos volt, hogy abban a közegben hogyan létezik akár a chilei, a norvég, a lengyel vagy az orosz táncos. Ők mind úgy tudtak együttműködni velünk, hogy egy nemzetközi nyelv, az angol volt a kommunikáció nyelve. Ez fontos volt.

LTG:

Olvastam, hogy Párizsban, Franciaország Nemzeti Táncközpontjában (Centre National de la Danse) kortárs tánc tanár végzettséget szerzett. Miért Párizsban tanult?

Gemza Péter:

Nekem a tanulás, illetve a tanítás-tanulás mindig primer szerepet játszott az életemben. Egyébként ez a szemlélet szerintem mindkettőnket jellemez. Oka volt annak, hogy én ezt a nemzeti tánctanári diplomát Franciaországban szereztem meg, bár lett volna lehetőségem más típusú diplomához jutni valahol máshol Európában. Franciaországban viszont van egy olyan lehetőség, amely szerint 10 évnyi professzionális szinten végzett művészeti vagy egyéb munka után valaki bekerüljön egy speciális osztályba. Akkor ez a speciális osztály a következő összetételű volt: Angelin Preljocaj-nak, Mathilde Monnier-nak, Maguy Marin-nak és Nagy Józsefnek a táncosai közül voltunk páran, mi konkrétan 13-an. Egy nyáron keresztül összezártak bennünket, ez a csapat együtt tanult, és a képzés zárásakor kaptunk egy diplomát. Ez önmagában is egy nagyon nivós mesterkurzus volt, mert a résztvevők már régóta az élvonalban dolgoztak. Azt a néhány hónapot rendkívül eredményesnek ítélt meg, a diplomát pedig igen értékesnek az életemben, még akkor is, ha nemzetközi szinten kevésbé elfogadott. Franciaországban viszont igen fontosnak tartják, csak ezzel a nemzeti tánctanári diplomával lehet oktatni. Nemzetközi szinten nem is próbáltam validáltatni, mert ez annyira nem is érdekelt.

Utána a táncantropológiát egy teljesen más dolog miatt kezdtem el tanulni. Szerettem volna magát a táncot más, mélyrehatóbb aspektusban szemlélni, felfedezni a számomra még ismeretlen rejtélyeit.

A Clermont Ferrand-i Blaise Pascal Egyetem táncantropológia mesterképzésén rítusokkal foglalkoztunk, egy amerikai és egy angol antropológus vezette a szakot, zseniálisak voltak. Hirtelen még nagyobb távlatok nyíltak meg előttem a tánc világán belül. Jelentős előrelépés volt ez számomra.

Gemza Melinda:

A tánctanári diplomával Péter tanítóképzőkben, tanárképzőkben pedagógusokat oktatót, és ezen kívül sokat foglalkozott különböző csoportokkal, óvodás korúaktól a felnőttekkel bezárólag. Egészen speciális dolgokat is végzett: pl. börtönben dolgozott elítéltekkel, vagy művészetterápiát alkalmazva foglalkozott nehezen kezelhető, nehéz sorsú gyerekekkel. A tánc, az alkotómunka mellett a tanítás nagyon sokáig meghatározta Péter tevékenységét.

Woyzeck – Gemza Péter

Fotó: Szalai György

eközben összehangolt logisztikát igényelt a család zökkenőmentes életvitele, mert ott voltunk egyedül a nagyvilágban!

LTG:

Nem lehetett egyszerű a család, nagyszülők, testvérek nélkül külföldön szervezni az életüket. Gondolom fontos volt egy erős baráti kör kialakítása, akikre lehetett számítani.

Gemza Melinda:

Ez így is történt. Mindkettőnk családja itthon élt, mi valóban teljesen egyedül voltunk. Nagyon erős baráti közösségünk alakult ki, akikkel a mai napig tartjuk a kapcsolatot, és ők számunkra ma is fontos emberek. Csak rájuk támaszkodhattunk, és persze saját magunkra. Abban az időben sem fapados repülőjárat, sőt eleinte még internet, skype sem volt, tehát erősen nehezített pálya volt ahhoz képest, ami jelenleg már elérhető a külföldön élő magyarok számára. Tulajdonképpen így éltünk 2005-ig, majd hazajöttünk, aztán visszamentünk.

Gemza Péter:

Én ezt egy intermezzónak éltem meg, mert folyamatosan jártam ki, folyamatosan úton

Nekem ennél egyszerűbb életem volt. Három gyermekünk született, mind-egyik Franciaországban. Közben folyamatosan tanultam, elvégeztem az egyetemet és elsősorban fordítással foglalkoztam, igyekeztem az anyaságot és a szakmai előmenetelt összeegyeztetni. Amíg Franciaországban éltünk én nagyon erősen arra koncentráltam, hogy biztosítsam a nyugodt családi háttérrel, mert Péter az elfoglaltságai miatt ritkán volt otthon.

Gemza Péter:

Igen, de ha így visszagondolunk az egészszre, illetve a jelen körülményeinkre, akkor nyugtázzhatjuk, hogy nagyon sok minden ott alapult meg. Melinda pályafutása az egyetem befejezése után igen hamar irányt váltott. Figyelmét egyre inkább a gyermekirodalom és az ifjúsági színház világa kötötte le. Már ott mesterkurzusokon, gyermekirodalmi könyvheteken vett részt, ahol követni lehetett, hogy merre felé halad ez a diszciplína. Nyilván még nem hivatalos formában. Mind-

voltam. Az, hogy most az a bázis nem Orléans-ban volt, hanem itthon, az bizonyos dolgokat nehezített, bizonyos dolgokat könnyített.

LTG:

Péternek hosszú külföldi tartózkodása révén széleskörű rálátása van az európai színházi világra. Ezekkel a tapasztalatokkal visszatért Magyarországra. Hogy látja? Mi a közös és mi az eltérés a magyar és a nemzetközi színházi világban? Mi hozta haza, és hogyan történt a visszailleszkedés?

Gemza Péter:

Azért jöttünk véglegesen haza, mert a lányunk általános iskolába ment, és úgy gondoltuk, hogy egy waldorf iskolában jobb helye lesz. Mindezek mellett volt egy olyan dinamika itthon, főleg Debrecenben, amiről azt gondoltuk, hogy ebben részt kell vennünk, ez az a közeg, ahol most történik valami. Itt lehetőség van alkotni, előre menni, és akkor indult Vidnyánszky Attila debreceni időszaka is. Fontos pillanat volt, úgy éreztük, hogy ezt meg kell ragadni. Ezzel egyidőben Franciaországban volt egy lelassulás. Nagy József leginkább már szólóban dolgozott, emellett elkezdett képzőművészettel foglalkozni. Tehát több oka is volt a hazaköltözésünknek. Nekem ugyan megmaradt a sok tanítás, de kevés volt a kreatív munka, a társulat gyakorlatilag megszűnt, én voltam az egyetlen tag. Ezért is döntöttünk úgy, hogy inkább itthon folytatjuk tovább, ahol éppen akkor pörgött az élet, és hívtak is dolgozni. 2008–2009-ben itthon ténykedhettem Anatolij Vasziljevvel, Viktor Rzsakovval, Vidnyánszky Attilával, Rusznyák Gáborral, Keszég Lászlóval két évadon keresztül.

LTG:

Péter szinte végigjárta a „színházcsinálás” minden szintjét. A jászberényi főiskolán létrehozott közösségtől kezdve a nemzetközi színházi életben is jegyzett társulat tagjaként, majd egy magyarországi vidéki kőszínház első számú vezetőjeként már sok mindent kipróbált. Ezen belül is rendezett zenés darabot és prózát, készített koreográfiákat, tervezett díszletet. Hol érezte/érzi magát legotthonosabban? Melyik feladat jelenti a legnagyobb kihívást az ön számára?

Gemza Péter:

Folyamatosan izgalmas kihívások történtek. Mint például Mispál Attilával a Krisztus oratórium elkészítése, ami 10 évig valamennyi tévécsatornán a karácsonyi és a húsvéti műsor része volt. Ezt az oratóriumot együtt csináltuk, Attila volt a rendező, én pedig a koreográfus. Óriási élmény volt, nagy zenekar, nagy kórus. Hirtelen egy teljesen más szellemű és másfajta dinamikájú közegbe léptünk. Minden vonatkozásában, de elsősorban szakmailag jelentett előrelépést.

Ezután szép lassan alakult, formálódott a pályám. Sokat koreografáltam, aztán rendeztem is Vidnyánszky Attila mellett. Az ő távozását követően – az utolsó fél évben – én voltam az igazgatóhelyettes a Csokonai Színházban, én irányítottam az átmenetet. Az is egy fontos lépés, amikor az ember „kitanulja” a színház másik oldalát, a menedzsmentet is. S ez azért sok idő. Nem úgy kell elképzelni, hogy valakiből egyszer csak vezető lesz, mintha annak született volna. Ez is folyamatos tanulás: az ember elolvas számtalan könyvet, beszél olya-

okkal, akik ehhez értenek, közben mentorokat keres. Egy permanens tevékenység, amit nem szabad, nem lehet félvállról venni. Véleményem szerint akkor válik jó vezetővé az ember, ha ezeket a lépéseket tényleg megteszi. 2013-ban lettem művészeti vezető Ráckevei Anna igazgató mellett a Csokonai Nemzeti Színházban, és akkor költöztünk Debrecenbe.

Gemza Melinda:

Előtte még Gyöngyössolymoson éltünk 1-2 évig, miután hazaköltöztünk Franciaországból. Péter szinte állandóan távol volt tőlünk, Debrecenben dolgozott. Amikor már nagyon sok időt kellett itt töltenie, akkor úgy döntöttünk, hogy mozgatjuk a családot.

Gemza Péter:

Az egy jó döntés volt. 2014-ben Melinda azzal az ötlettel állt elő, hogy legyen egy színházi nevelési előadása az intézménynek. Ilyen akkoriban nagyon kevés volt még az országban. Kőszínházban meg pláne! Elszórva voltak hasonló kezdeményezések, voltak olyan szervezetek, amelyek ezzel foglalkoztak, de főként Budapesten. Kőszínházi viszonylatban, különösen vidéken, nem volt ilyen még, csak Zalaegerszegen. Rövid tanácskozás után a beindítás mellett döntöttünk. Művészeti vezetőként első körben nagyon sokat gondolkodtam azon, hogy ez mennyire lesz hosszú távon tényleg fontos része a színháznak. Hamar beigazolódtott, hogy ez igen fontos pillére lett a színház identitásának Ráckevei Anna (2013–18), majd 2018 óta az én igazgatóságom alatt is. A színházi nevelési előadások ezen túlmenően lényeges részei a társadalmi felelősségvállalásnak, továbbá annak, hogyan gondolkodunk a fiatalokról. Nagyon sok színháznál hallom vagy olvasom, hogy azért kell ezzel a korosztállyal foglalkozni, hogy a későbbiekben nézőink legyenek. Nézetem szerint nem ez az elsődleges szempont. A színházzal azért kell foglalkozni, mert a színházon keresztül megérthető a világ. Jobban, mélyebben megérthető, fontosabb dolgokat lehet általa közvetíteni. Ez nem egy marketingfogás! Nyilvánvaló viszont, hogy később azok a fiatalok remélhetőleg színházba járók lesznek, amennyiben jól végeztük a munkánkat. Az elsődleges szempont tehát az, hogy a világot minél jobban meg tudjuk érteni, tudjunk róla gondolkodni, legyen lehetőségünk beszélni róla! Ez a program ezt célozza meg, mi ezt csináljuk.

Gemza Melinda:

A színházi nevelési előadás gondolata ötletszerűen villant be egy szakmai workshopot követően. A programot beindítottuk, és azóta folyamatosan megy. Nagyon sok munka van benne, én ezt hetedik éve csinálom. Most már van egy kis csapatunk is, hárman dolgozunk együtt. Évi 100-150 előadást viszünk el a diákoknak osztálytermekbe. És ez csak az, amit elviszünk az iskolákba, mert ezeken kívül van számtalan programunk, amit a színház mellé szervezünk a fiataloknak. Különböző műhelymunkák, drámaórák, alkotócsoportok, széles a skála. A fiatalokkal való foglalkozás keretében a pedagógia ismét teret kapott az életben, de emellett a színház elméleti oldalát is igyekszem feltérképezni. Elvégeztem egy mesterképzést a Károli Gáspár Egyetem színháztudományi szakán, és jelenleg a Debreceni Egyetem doktori iskolájában készülök az elmúlt évek tapasztalatainak egyfajta összegzésére. Fontosnak tartom, hogy az eddigi munkánk elméleti leírása is elkészüljön, ezáltal a szakmai diskurzust erősítem. Mindezek mellett – amit Péter is említett –, a társadalmi felelősségvállalás abszolút szívügyem. Keresem azokat a lehetőségeket, módokat, amelyek révén olyan közösségekkel

kerülhettek kapcsolatba – sajnos ebből nincs hiány itt Hajdú-Biharban sem –, akik a legkitaszítottabbak, akik egyébként nem jutnának el a színházba. Minden pályázati lehetőséget megragadunk, hogy ezeket az előadásokat a nagyon hátrányos helyzetű települések diákjai is láthassák. Szerintem alig van olyan hely, ahol ne jártunk volna: nagyrészt Hajdú-Bihar megyében, Balmazújvárostól Furtán keresztül Körösszegapátiig. Amikor még létezett a Malom Színház Jászberényben, akkor többször voltunk vendéjátékon az ottani iskolákban, játszottunk továbbá Budapesten és Gyöngyösön is.

Gemza Péter:

Itt a kis falvakban szinte mindenhol. Nagyon-nagyon sok helyen.

Gemza Melinda:

A pályázati forrásoknak köszönhetően nagyon sok helyre díjmentesen tudtuk elvinni ezeket az előadásokat.

Gemza Péter:

Szerencsére vannak olyan nagy pályázatai az EMMI-nek (Emberi Erőforrások Minisztériuma) vagy az NKA-nak (Nemzeti Kulturális Alap), amelyek kifejezetten ezt az ügyet szolgálják, ez sokat segít.

Gemza Melinda:

Valójában az a célunk, hogy együtt tudjunk gondolkodni a dráma, a színház segítségével olyan témákon, olyan emberi és társadalmi kérdéseken, amikre gyakran nincs sem idő, sem energia a hagyományos oktatás keretein belül. Most mutattuk be a legújabb részvételi előadásunkat a Kimondhatatlant, ami a családon belüli erőszakot tematizálja. A diákok mellett már a felnőttek számára is kínálunk részvételi lehetőséget. Most ezzel foglalkozom szívesen. A gyerekek már nagyok, viszonylag egyszerűbbé vált az idő egyeztetése is.

LTG:

Az elmúlt évadban a Covid járvány okozott nem várt nehézségeket, ebben az évadban pedig a színház épületének felújítása miatt kell megküzdeni új játszóhelyek kialakításával, a közönség érdeklődésének fenntartásával. Mit tekintenek a legfontosabb feladatnak a jelenlegi helyzetben?

Gemza Péter:

Ez az év számunkra felemásan alakult. A járvány kezdetekor még két bemutatónk volt hátra, amelyeket a mai napig nem tudtuk megtartani, mert ott a helyszínek annyira speciálisak voltak. Most a Debreceni Művelődési Központot már belaktuk, az egy fix játszóhelyünk lett, és ilyen lesz majd a Kölcsény Központ is. Mindent elterveztünk, de a pandémia megnehezítette a kiköltözésünket és mindenben hátráltatott bennünket. A mi stratégiánk jelen helyzetben is a régi: ha valaki Debrecenben színházba akar menni, akkor biztosítuk számára annak lehetőségét. Azt akarjuk elérni, hogy bármilyen áron elkezdhessünk játszani. Egyaránt fontos a kollégák és a nézők védelme is, de folyamatosan hirdetünk valamilyen akciót azoknak, akik a színházban kívánnak kulturálódni, élményhez jutni egy-egy előadáson. Ez alaptézis lett, és

ezen nagyon sokat dolgozunk. A kiköltözés nehéz volt, de közben egy nagyon erős csapatot látok, mindenki arra törekszik, hogy ezt vigye előre. Azt gondolom, ebből olyan átütő társulat lesz mire visszatérünk, hogy ott robbantani fogunk. Ez biztos!

LTG:

Nem akarok bókolni, de önök most a legjobb életkorban vannak. Rengeteg tapasztalattal a hátuk mögött és számtalan lehetőség előtt! Milyen terveik vannak a jövőre nézve?

Gemza Péter:

Jelen helyzetünkben nem kívánunk nagyobb távlatokban tervezni. Elsődlegesen azt szeretnénk elérni, hogy az igazgatói ciklusom végére (2023) felépüljön a két színház. Ezután több feladat megoldására kell koncentrálnunk. Például arra, hogy szakmailag belakjuk az új épületeket, illetve arra, hogy az új infrastruktúrára alapozva átgondoljuk az előrelépések lehetséges módjait. Szerintem ez kardinális jelentőséggel bír. A közeli célok közül kiemelném ennek a periódusnak a sikeres zárását akképpen, hogy két szakmailag jól megalapozott színháza legyen Debrecennek. A Csokonai és a Latinovits, amit én Csokonai Fórumnak szoktam nevezni. Teszem ezt azért, mert szerintem a fórum, mint hely lefedi azt a színházi közeget, amit ott szeretnénk megvalósítani. Ez a kortárs színjátszás helye lenne, sokkal inkább fiatalos, más légkörű hely a Csokonai Színházon belül.

LTG:

Szeretnék visszatérni a kiinduló pontunkhoz, a jászberényi induláshoz. Olvastam, hogy Péter 2017-ben részt vett az Új Színházért Alapítvány létrejöttének 25. évfordulójára szervezett szimpóziumon Jászberényben. A főiskola befejezése óta ezenkívül jártak-e máskor Jászberényben? Mit „üzennek” a jászberényi színházkedvelőknek?

Gemza Péter:

A 25. évfordulóra rendezett szimpóziumon kívül a Malom Színház működésének időszakában jártam Jászberényben. Ezen idő alatt aktív, élő kapcsolatunk volt a színházzal, minden évben vittünk legalább egy-két előadást vagy egy színházi nevelési programot. Mindannyiszor óriási élmény volt visszamenni oda, ahol életünk – akárhogy, akárhonnan nézem – meghatározó három-négy évét töltöttük. Tibor ott színházat csinált, megteremtett egy olyan kulturális közeget, ami addig nem létezett a városban. Azt gondolom, hogy ezért valamilyen állami kitüntetést érdemelt volna. Végül ő is belefáradt a szélmalomharcba, vagy nem nagyon talált támogatókra, így „kulcsra zárta” a színházat. Nem tudom, hogy távozása után mi lett az épület további sorsa, mindenesetre, azóta nem nagyon vagyunk kapcsolatban, kb. 2-3 éve.

Gemza Melinda:

A színház megszűnéséig rendszeresen visszajártunk, és mindig nosztalgiával mentünk, mert nagyon fontos periódus volt ez mindkettőnk pályafutása során. Azt remélem, hogy valaki továbbviszi azt a lelkesedést és tüzet, ami Tibort annyira jellemezte, mert ő nagyon-nagyon sokat tett Jászberény kulturális életének nivójáért. Nagyon sok tanítványa neki köszönheti, hogy tanulmányaik befejezése után kicsit más szemmel látták a világ dolgait.

*Gemza Melinda foglalkozást tart: „Jeruzsálem” – Svetits Gimnázium.
Fotó: Máthé András*

Gemza Péter:

Igen, tényleg fontos periódus volt.

LTG:

A legutóbbi fontos történés, hogy a napokban mutatták be az Őszintén szólva című darabot a színházban. Egy francia szerző, Xavier Daugreilh műve, ami újabb bizonyítéka a francia kapcsolat meglétének, a francia kultúra iránti lelkesedésüknek, szeretetüknek.

Gemza Melinda:

A gondolkodásunkat ez alapjaiban határozza meg.

Gemza Péter:

Ez valahol a második kultúránk. Nyilvánvaló, hogy kultúránk alapjai, anyanyelvünk, neveltetésünk szempontjából mindenféleképpen magyarok vagyunk, de mi 20–35 éves korunkig francia kulturális közegben mozogtunk. Ezt az időszakot igazából nem is tudnánk, de nem is akarjuk megtagadni, ez továbbra is fontos tényezője, építőköve a munkánknak.

LTG:

A francia kultúra mindig előttünk járt: festészetben, költészetben, prózában egyaránt.

Gemza Péter:

Maga a közeg nagyon érdekes és nagyon inspiráló, mert hagyja szabadon szárnyalni az alkotás folyamatát. Nincsenek előítéletei egy-egy kreációval szemben, és ez fontos dolog. Szerintem ezért összpontosult rájuk a figyelem a világ minden szegmenséből. Az embernek olyan érzése van francia földre lépésekor, hogy itt szabadon lehet alkotni. Ez egy lényeges különbség az összes többi országgal szemben. Olyan életstílusuk van, ami megengedi a gondolatok egyfajta burjánzását, amiből aztán remek dolgok szülehetnek. Meghatározza, befolyásolja az ember művészi fejlődését, gondolati síkon segít képet alkotni arról a műről, tevékenységről, amit éppen végez.

LTG:

Köszönöm a beszélgetést, és azt is, hogy ilyen szeretettel és lelkesedéssel beszéltek szülővárosomról. Arról a városról, ahol a tanítás újszerű szellemiségét szívták magukba és vitték el a nagyvilágba tevékenységük során.